

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ
Институт за правне и друштвене науке

**ПРАВНА РЕГУЛАТИВА УСЛУГА
У НАЦИОНАЛНИМ ЗАКОНОДАВСТВИМА
И ПРАВУ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ**

Уредник
ДРАГАН ВУЈИСИЋ

Крагујевац
2023.

ПРАВНА РЕГУЛАТИВА УСЛУГА У НАЦИОНАЛНИМ ЗАКОНОДАВСТВИМА И ПРАВУ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Зборник реферата по позиву са Међународног научног скупа одржаног 19. и 20. маја 2023. године, на Правном факултету у Крагујевцу у организацији Института за правне и друштвене науке Правног факултета Универзитета у Крагујевцу.

Међународни научни одбор Мајског саветовања:

Проф. др Маркус Фаро де Кастро, Правни факултет Универзитета у Бразилији; Проф. др Данче Манолева-Митровска, Правни факултет "Јустинијан I", Универзитета "Кирил и Методије" Скопље; Проф. др Миха Јухарт, Правни факултет Универзитета у Љубљани; Проф. др Бланка Качер, Правни факултет Свеучилишта у Сплиту; Проф. др Един Ризвановић, Правни факултет Универзитета "Џемал Биједић" у Мостару; Проф. др Снежана Миладиновић Дробнич, Правни факултет Универзитета Црне Горе; Проф. др Миодраг Мићовић, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу

ИЗДАВАЧ: Правни факултет Универзитета у Крагујевцу
Институт за правне и друштвене науке
Јована Цвијића 1, 34000 Крагујевац
телефон: (034) 306 513, 306 504
телефакс: (034) 306 540
е-пошта: faculty@jura.kg.ac.rs
веб: <http://.jura.kg.ac.rs>

РЕЦЕНЗЕНТИ Проф. др Снежана Миладиновић Дробнич
Проф. др Миодраг Мићовић
Проф. др Игор Камбовски

ЗА ИЗДАВАЧА: Проф. др Снежана Соковић

УРЕДНИК: Проф. др Драган Вујисић

ШТАМПА: Графичка радња "кварк", Краљево

ТИРАЖ: 100

ISBN 978-86-7623-121-8

Штампање Зборника подржало Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије

*Др Гордана Станковић, редовни професор
Правног факултета Универзитета у Нишу
Др Маријана Дукић Мијатовић, ванредни професор
Факултета техничких наука Универзитета у Новом Саду*

*УДК: 347.9:81'221.24
DOI: 10.46793/XIXMajsko.841S*

ПРАВО НА УПОТРЕБУ УСЛУГЕ ТУМАЧА ЗА ЗНАКОВНИ ЈЕЗИК У ГРАЂАНСКОМ СУДСКОМ ПОСТУПКУ

Резиме

У раду се излажу и анализирају права глувих и наглувих лица у јавном животу и у грађанском судском поступку и њихово право да у поступку за пружање правне заштите употребљавају свој природни, знаковни језик и да користе услуге судског тумача за знаковни језик. Лиценцирани судски тумач за знаковни језик, који у поступку има статус службеног лица, пружањем преводилачке услуге превођењем са знаковног језика на говорни службени језик у усменом поступку и обрнуто суду, странкама и осталим учесницима у поступку отклања комуникационе баријере у току усмене расправе. Садржина услуге коју пружа судски тумач за знаковни језик зависи од врсте поступка за пружање правне заштите и предузете процесне радње у конкретном грађанском судском поступку.

Кључне речи: *право на језик, знаковни језик, судски тумач за знаковни језик, право на услугу тумача за знаковни језик.*

1. Увод

1.1. Лица која уопште не чују,¹ глува лица² или анакузичари³ су лица код којих због телесног оштећења⁴ не функционише чуло слуха.⁵ Закон о употреби знаковног језика (2015),⁶ који, у складу са Уставом,⁷ третира лица која уопште не чују као припаднике језичко-културне мањине⁸ која не може да говори због телесног оштећења, глува лица дефинише као лица која су услед информационих, комуникационих и других препрека ограничена у пуном и

¹ Лица која уопште не чују су лица са ирeversибилном глувоћом од рођења или детињства, која је толико јака на говорној скали да им спречава природно учење говора, чак и уз помоћ слушног апарата, односно то су лица код којих чуло слуха не функционише за обичне потребе живота.

² У домаћим законским текстовима за лица која имају оштећен слух употребљавају се различити термини. Закон о употреби знаковног језика (2015) користи термин глува особа (одредба чл. 3) док се у Закону о ванпарничном поступку (1982) користи термин лица која не чују (одредба чл. 175). У литератури се наводи да термилошке разлике постоје и у упоредном праву тако да се у аустријском праву користи израз глуво лице, док се у немачком праву употребљава перифрастичан термин „странка која није у стању да чује у потребној мери“. О томе: Ђурђевић, Д., *Јавнобележничка делатност*, Београд, 2014, стр. 160, напомена 795.

³ Анакуза је термин који потиче из грчког језика за означавање глувоће као последице обољења слушног живца (Вујаклија, М., *Лексикон страних речи и израза*, Београд, 1966, стр. 4). У медицини се за разне видове оштећења слуха употребљава термин *surditiis*.

⁴ У литератури се наводи да је оштећење слуха широк термин који се користи за описивање губитка слуха на једном или оба ува и да постоје различити степени оштећења слуха: потпун или делимичан губитак способности слушања на једном или оба ува, а степен оштећења може бити: благ, умерен, тежак или веома тежак. Глувоћа, за разлику од наглувости, представља потпуни губитак способности слушања и аудитивне перцепције јер чуло слуха не функционише што има за последицу ограничену комуникативну способност.

⁵ За разлику од тотално глувих лица код којих је телесно оштећење урођено, постоје и тзв. наглува лица код којих је чулно оштећење слуха трајна последица насталог обољења или повреде, а може да буде и привременог карактера. Поред лица чије чуло слуха не функционише постоје и лица са оштећеним слухом која телесни недостатак отклањају употребом слушног апарата или гласнијим говором саговорника. О класификацији телесног оштећења лица која не чују видети: Обрадовић, В. В., *Специфичности културе глувих и наглувих особа у Србији*, докторска дисертација, Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију Универзитета у Београду, 2016, стр. 20.

⁶ Закон о употреби знаковног језика, Сл. гласник РС, бр. 38/15.

⁷ Устав Републике Србије, Сл. гласник РС, бр. 98/06, 115/21 (Амандмани I-XXIX), 16/22.

⁸ Законодавац сматра да лица која уопште не чују представљају у друштву језичко-културну мањину која не може да говори због оштећења слуха, а која има свој језик, историју, обичајне норме понашања, организације, уметност, културу.

равноправном учешћу у друштвеном животу.⁹ У ратификованој Конвенцији Уједињених нација о правима лица са инвалидитетом¹⁰ ова категорија лица третирана су као лица са инвалидитетом која имају дугорочна физичка чулна оштећења која могу да их ометају у пуном и ефикасном учешћу у друштвеном животу на једнакој основи са другим појединцима с тим да њихово ефикасно учешће у друштвеном животу није последица њихових чулних оштећења већ створених друштвених препрека.

1.2. Доношењем Закона о употреби знаковног језика (2015) законодавац је санкционисао правило да се језик употребљава у два модалитета и то као говорни и знаковни.¹¹

Да би се лицима која уопште не чују отклониле комуникационе баријере у грађанским судским поступцима и омогућило им се, као странкама, ефективно пружање правне заштите у усменој расправи пред судом предвиђена су посебна законска правила која им омогућавају да уз услуге судског тумача знаковног језика прате ток усмене расправе у грађанском судском поступку.¹² Судски тумач знаковног језика, као службено лице у грађанском судском поступку, има улогу комуникацијског посредника који помаже суду и странкама искључиво у току усмене расправе. За разлику од других тумача знаковног језика који могу да пружају стручне услуге физичким и правним лицима у њиховој комуникацији у јавном животу и то као појединци, као припадници асоцијација тумача знаковног језика или као предузетници¹³ с обзиром на то да тумач знаковног језика представља посебно занимање,¹⁴ судски тумач знаковног језика своје стручне услуге пружа суду, странкама и другим учесницима у поступку.

⁹ Треба приметити да Закон о употреби знаковног језика (2015) лица која уопште не чују не третира као лица са инвалидитетом јер полази од њихове различитости у односу на лица која чују, а чији је хендикеп последица реакције друштва.

¹⁰ Закон о потврђивању Конвенције о правима лица са инвалидитетом, Сл. гласник РС, бр. 42/09.

¹¹ Сматра се да је Платон у Кратилу први споменуо знаковни језик (Сократ: "Јад не бисмо имали ни гласа ни језика, а хтели бисмо другима објаснити предмете око себе, не бисмо ли све помоћу руку, главе и уопште целог тела означили као што немо чини?" – <https://classics.nsu.ru/bibliotheca/plato01/krati.htm>)

¹² У одредби чл. 6. Европске конвенције за заштиту људских права и слобода (Сл. лист СЦГ, бр. 9/23, 5/05 и 7/05 – испр. и Сл. гласник РС – Међународни уговори, бр. 12/10 и 10/15 предвиђено је, као елемент права на правично суђење, право странке да добије бесплатну помоћ преводиоца ако не разуме или не говори језик који се употребљава на суду.

¹³ Предузетници, као физичка лица која обављају услужну привредну делатност у циљу стицања добити представљају привредне субјекте који су регистровани у складу са законом.

¹⁴ Видети Шифрарник занимања Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања.

1.3. Процесни положај судског тумача знаковног језика није био посебно анализиран у процесној литератури мада је с обзиром на настале законске промене промењена његова процесна улога у грађанским судским поступцима иако он својим ангажовањем доприноси да поступак буде правичан и омогућава да и лице које уопште не чује учествује у поступку служећи се својим природним језиком који се разликује од службеног говорног језика и да равноправно остварује сва грађанска субјективна права.¹⁵

2. Права лица која уопште не чују у јавном животу

2.1. Одредбама Закона о употреби знаковног језика (2015) легализовано је, пре свега, право на знаковни језик одређеним категоријама лица¹⁶ која имају чулна оштећења као њихов природни и говорни језик и право на његову употребу.

Знаковни језик којим се у комуникацији служе лица која не чују представља њихов природни облик комуникације који је сличан говорном језику јер има своја језичка својства, укључујући граматичке функције, фонологију, морфологију и синтаксу. Лингвисти сматрају да су и говорни и знаковни језик природни језици иако између њих постоје одређене разлике.¹⁷

2.2. Право на употребу знаковног језика обухвата низ права лица које не чује: право на учење знаковног језика, право на образовање на знаковном језику, право на коришћење знаковног језика, право на комуникацију на знаковном језику као и право на употребу услуге тумача за знаковни језик ради успостављања комуникације и реализације права на комуникацију на знаковном језику да би се лицима која не чују реализовало њихово право на језик и омогућила комуникација у друштвеном животу јер су ова права лица која не чују предуслови за њихов развој,¹⁸ њихово достојанство¹⁹ и уживање гарантованих људских права.

¹⁵ Током цивилизацијског развоја друштва, лица која уопште не чују у једном периоду друштвеног развоја нису могла да стичу и уживају субјективна права. Тако, на пример, према Талмуду, gluva лица нису могла да стекну право својине, док су у римском друштву лица са телесним оштећењима била ограничено правно способна (Игњатовић, М., *Римско право*, Ниш, 2022, стр. 134).

¹⁶ То су, поред глувих лица, слепа и нема лица,

¹⁷ Знаковни језик (гестовни говор) уместо вербалног говора користи мануелну комуникацију и говор тела ради преношења значења речи. У знаковном говору користи се истовремено комбиновање облика руке, оријентације и покрета шака, руку или тела и изрази на лицу да би се изразиле и пренеле мисли говорника.

¹⁸ Развој лица које не чује омогућавају: право на учење знаковног језика, право на образовање на знаковном језику и право на информисање на знаковном језику.

¹⁹ Право на достојанство прокламовано је Уставом (2006) као основно и неприкосновено људско право за све појединце у одредби чл. 23. и као претпоставка слободе и једнакости људи ужива посебно уставно јемство (одредба чл. 19. УС). Право

У циљу отклањања препрека глувим лицима да комуницирају са другим лицима, информишу се, образују, употребљавају знаковни језик у свакодневном животу, али и да остваре законом предвиђена субјективна права у друштвеним односима, предвиђено је и право на услуге тумача за знаковни језик ради њиховог пуног учешћа у друштвеном животу, отклањање комуникационих баријера и спречавања њихове дискриминације у јавном животу.

2.3. Право на употребу знаковног језика које омогућава лицима која не чују, као њиховим корисницима, уживање свих гарантованих људских права произлази из уставног права на језик, права о једнакој законској заштити без дискриминације и једнаког права на правну заштиту.²⁰

Праву на употребу знаковног језика лицима која не чују одговара дужност да им се омогући да уче знаковни језик,²¹ да се образују на знаковном језику,²² да користе знаковни језик и да примају и саопштавају информације преко тумача знаковног језика.²³ Лицу које не чује не може се забранити употреба знаковног језика, нити му се може ускратити право на употребу услуге коју пружа тумач знаковног језика. Међутим, треба приметити да закон не предвиђа дужност државних и друштвених институција да обезбеде услуге стручног тумача већ само да омогуће лицу које не чује да прима и саопштава информације преко стручног тумача знаковног језика да би могло да на

на људско достојанство повлачи за собом и забрану сваке непосредне или посредне дискриминације по било ком основу, а посебно и по основу психичког или физичког инвалидитета (одредба чл. 21. УС).

²⁰ Одредба чл. 19. и 21. Устава РС.

²¹ Учење знаковног језика организује и спроводи установа образовања и васпитања и друга организација која је стекла статус јавно признатог организатора активности образовања одраслих, у складу са законом, на основу програма. Учење знаковног језика намењено је, с једне стране, потребама и могућностима лица која не чују којима се омогућава да стичу знања, способности и вештине ради стицања кључних компетенција за остваривање могућности за лични, социјални и професионални развој и даље учење, а с друге, оно је намењено лицима која треба да стекну знања о знаковном језику и способност за његову употребу ради обављања радних активности тумачења знаковног језика и стицања стручних компетенција за обављање послова тумача за знаковни језик. Програм учења знаковног језика доноси министар надлежан за послове образовања уз претходну сагласност министра надлежног за унапређење положаја лица са инвалидитетом.

²² Образовање лица која не чују остварује се у установама образовања и васпитања кроз образовно-васпитни рад и студијама на високошколским установама на којима се може изводити настава на знаковниом језику у складу са њиховим потребама, способностима и могућностима.

²³ Услуге тумача за знаковни језик пружају удружења особа са инвалидитетом, као што су асоцијације глувих лица, тумачи за знаковни језик других удружења, тумачи за знаковни језик јавних служби, тумачи за знаковни језик правосудних органа и тумачи за знаковни језик код послодавца.

равноправној основи учествује у комуникацији и да врши и штити своја права и правне интересе. Признавањем права на употребу тумача за знаковни језик законодавац је предвидео дужност друштвене заједнице и њених државних и друштвених органа да ово право поштују у интересу лица која имају чулна оштећења.

3. Тумач за знаковни језик и право на услугу тумача знаковног језика

3.1. Тумач за знаковни језик, као посредник у комуникацији лица које не чује и других лица, према дикцији одредбе члана 3. Закона о употреби знаковног језика (2015), јесте лице које је, у складу са законом, стекло стручне компетенције за обављање послова тумача за знаковни језик, односно стручне компетенције за превођење говорног језика на знаковни језик и знаковног језика на говорни језик.²⁴ Тумач за знаковни језик је стручно оспособљен за тумачење знаковног језика и за стицање стручних компетенција за обављање послова тумача за знаковни језик,²⁵ које може да обавља као основну и допунску делатност.

3.2. Тумач за знаковни језик разликује се од преводиоца јер преводиоци су лица која имају стручне лингвистичке способности да преведу стране језике у матерњи и обрнуто, док тумач за знаковни језик преводи говорни језик у знаковни и обрнуто. И поред тога што постоје термилошке разлике између преводиоца и тумача знаковног језика с обзиром на језик који преводје, то се понекад у правним актима не види.²⁶

С обзиром на то да између лица која не чују постоје националне и културолошке разлике, тумач за знаковни језик може да познаје или српски

²⁴ Треба приметити да у домаћем праву постоји правна празнина у погледу права лица која имају два чулна оштећења односно која су истовремено и глува и слепа. Ова лица спадају у круг „правно невидљивих лица“ јер им није обезбеђено право на комуникацију у јавном животу тако да су упућени у том погледу искључиво на помоћ чланова породице јер нема обучених тумача који имају посебна знања и квалификације за вештину превођења говорног језика на знаковни језик тако да се та лица налазе на маргинама друштвеног живота.

²⁵ Провера испуњености услова за обављање тумачења знаковног језика врши се пред посебном комисијом која проверава испуњеност услова, знања и вештина у поступку по јавном огласу који објављује Министарство правде.

²⁶ У називу Правилника о сталним судским тумачима (Сл. гласник РС, бр. 35/10, 80/16, 7/17) користи се појам судски тумач као генусни појам и за судског преводиоца и за судског тумача знаковног језика иако је у одредби чл. 1. овог Правилника направљена појмовна разлика између судског преводиоца и судског тумача знаковног језика, као и у осталим одредбама које се на њих односе.

стандардни знаковни језик²⁷ или друге знаковне језике²⁸. Један знаковни језик постаје службени језик уколико је законом признат²⁹ и због тога национални законодавци доносе законе о употреби знаковног језика.³⁰

3.3. Услуга коју пружа тумач за знаковни језик је двосмерна. Она омогућава комуникацију ради преношења информација лица које не чује са другим лицима и њихову комуникацију са лицем које не чује. Пружањем услуге тумач за знаковни језик отклања комуникацијске баријере које су последица чулних оштећења једног лица и омогућава му учешће у друштвеном животу коришћењем и употребом знаковног језика.

3.4. Право на употребу услуге тумача за знаковни језик има лице које користи знаковни језик или које није у могућности да на основу другог облика комуникације, читањем са усана, писањем или на други начин, оствари неко право, на закону заснован интерес или испуни неку своју обавезу или дужност. Коришћење услуге тумача за знаковни језик обезбеђује се непосредним ангажовањем тумача за знаковни језик или на други начин прихватљив лицу које не чује употребом савремених техничких достигнућа.

Право на употребу услуге тумача за знаковни језик лице које не чује има не само у процесу учења и образовања, већ у у току рада код послодавца, у политичком животу и у поступку пред јавним службама. Право на коришћење знаковног језика и право на употребу услуге тумача знаковног језика лице које не чује има у поступку пред државним органима, органима аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе, као и недржавним органима, организацијама и правним лицима којима је поверено вршење јавних овлашћења.

Право на употребу услуге тумача за знаковни језик везано је искључиво за ситуацију кад глува особа није у могућности да на основу другог облика комуникације, односно читањем са усана, писањем, употребом техничких

²⁷ Српски знаковни језик је вид вербалне комуникације визуелно – мануелног типа чија је стандардизација, према подацима из литературе, завршена 2015. О томе: Исаковић, Љ., Ковачевић, Т., Срзић, М., *Sign Languages – Then and Now*, Зборник радова Филозофског факултета у Приштини, бр. 4/2020, стр. 293.

²⁸ То могу да буду: амерички знаковни језик, британски знаковни језик, аустралијски знаковни језик, мађарски знаковни језик, италијански знаковни језик, норвешки знаковни језик, словеначки знаковни језик, македонски знаковни језик, хрватски знаковни језик итд.

²⁹ Видети напр: *Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika*, Uradni list RS, бр. 96/02, Законот за употреба на знаковниот јазик, Службен весник, бр. 105/09, Закон о хрватском знаковном језику и осталим суставима комуникације глухих и глухослијепих особа у Републици Хрватској, Народне новине, бр. 82/15, Закон о употреби знаковног језика Републике Српске, Службени гласник Републике Српске, бр. 62/18.

³⁰ У свету постоји нешто више од 50 националних знаковних језика. Према подацима из литературе, Уганда је била прва земља у свету која је 1995. законом признала свој национални знаковни језик, док је у Европској унији знаковни језик признат 2001.

помагала или на други начин, оствари неко право, на закону заснован интерес или изврши неку обавезу. Јавне службе су у том случају дужне да омогуће присуство тумача за знаковни језик уз глуву особу, а тај тумач се превасходно обезбеђује преко удружења особа са инвалидитетом или других специјализованих удружења која се баве заштитом глувих особа. Тек уколико се не може обезбедити тумач за знаковни језик или је потребно обезбеђивање неодложне услуге тумача за знаковни језик, глува особа услугу тумача за знаковни језик остварује и непосредним обраћањем јавној служби која је дужна да ову услугу обезбеди од стране запослених или на терет средстава те службе.

4. Права лица која не чују у грађанским судским поступцима

4.1. Право лица која не чују у грађанским судским поступцима да користе преводилачке услуге судског тумача за знаковни језик произлази из права на правичан поступак и права на правично суђење који произлазе из Уставом гарантованог права на правну заштиту.³¹

4.2. ЗПП (2011)³² садржи правила о језику на коме се води поступак тако што, осим начела о службеној употреби језика и писма,³³ предвиђа и начело о праву на употребу свог језика и писма.³⁴ Начело о праву на употребу свог језика и писма треба да омогући остварење права на правну заштиту, права на приступ суду, права на правичан поступак, права на једнак положај у поступку, права на обострано изјашњавање. Право на употребу језика одређено је, у складу са одредбама Устава (2006) и европским стандардима предвиђеним међународним правним актима, као право странке да у поступку слободно употребљава свој језик и писмо. Ово начело операционализовано је у посебним одредбама ЗПП које се односе на језик у поступку и одредбама које се односе на право на бесплатног преводиоца и тумача знаковног језика.³⁵

³¹ Садржину права на правну заштиту чине: право на закониту правну заштиту, право на правилну правну заштиту, право на једнаку правну заштиту и право на правичан поступак. О томе: Станковић, Г., Боранијашевић, В., *Грађанско процесно право*, Београд, 2023, стр. 203.

³² Закон о парничном поступку, Сл. гласник РС, бр. 72/11, 49/13 – УС, 74/13 – УС, 55/14, 87/18, 18/20. У даљем текст ЗПП (2011).

³³ Начело о службеном језику и писму предвиђа да се поступак води на српском језику и ћириличном писму. На подручјима на којима је, у складу са законом, у службеној употреби и језик националне мањине, поступак се води и на том језику и уз употребу писма те мањине. Детаљно: Станковић, Г., Боранијашевић, В., *нав. дело*, стр. 229.

³⁴ О значењу термина „свој језик“ као говорног језика видети: Дика, М., *Онђе уређење употребе језика и писма у парничном поступку*, Зборник Правног факултета у Загребу, бр. 1-2/08, стр. 205.

³⁵ Одредба чл. 32. ст. 2. Устава РС

У грађанском судском поступку лице које не чује и које има право на употребу свог језика пред државним органима има право да се у усменој комуникацији са судом на рочишту, приликом предузимања радњи у поступку или парничних радњи³⁶ у усменој форми служи знаковним језиком. У том случају оно има право на услуге тумача за знаковни језик предвиђене одредбама Закона о употреби знаковног језика (2015) које пружа стручни тумач за знаковни језик као припадник једне од нових правосудних професија³⁷ у складу с одредбама Правилника о сталним судским тумачима (2010).³⁸

С обзиром на то да се правила парничног поступка сходно примењују и у свим ванпарничним поступцима³⁹ и у поступку извршења и обезбеђења,⁴⁰ правила која се односе на језик странака кад је поступак усмен примењују се и овим грађанским судским поступцима.⁴¹ У посебном ванпарничном поступку којим је регулисан поступак за састављање исправе⁴² који примењују и

³⁶ Парничне радње се предузимају у усменој форми на рочишту изговарањем речи..

³⁷ Преводаилац и тумач спомињу се први пут у домаћој стручној литератури као правосудне професије у: Спасић, С., Шаркић, Н., Сибиновић, Ђ., *Правосудне професије*, Београд, 2011, стр. 271-272. Међутим, Стратегија реформе правосуђа 2020/2025 (Сл. гласник РС, бр. 101/20, 18/22) као правосудне професије наводи само јавне бележнике и јавне извршитеље иако у оквиру Министарства правде (као и у некадашњем Министарству правде и државне управе) постоји посебно одељење за правосудне професије које обавља послове који се односе не само на судске вештаке, јавне бележнике, јавне извршитеље, медијаторе — посреднике већ и на судске тумаче и судске преводаице. И у Стратегији реформе правосуђа 2020-2025 не прави се разлика између судских тумача и судских преводаилаца иако она постоји у Правилнику о судским тумачима. У Шифрарнику занимања Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања прави се разлика између занимања судског тумача и тумача знаковног језика.

³⁸ Правилником је уређен је поступак за постављење и разрешење сталних судских тумача знакова слепих, глувих или немих лица и одређено да је њихов положај једнак положају судских преводаилаца говорних језика. Исто тако, Правилником су одређени услови за постављење сталних судских тумача као службених лица, евиденција коју води надлежно Министарство правде, остваривање права на употребу тумача за знаковни језик у правосудним органима у погледу свих основних питања њиховог рада, обавеза и одговорности и надзор над њиховим радом.

³⁹ Одредба чл. 30. ст. 2. Закона о ванпарничном поступку, Сл. гласник СРС, бр. 25/82, 48/88, и Сл. гласник РС, бр. 46/95 - др. закон, 18/05 - др. закон, 85/12, 45/13 - др. закон, 55/14, 6/15, 106/15 - др. закон, 14/22.

⁴⁰ Одредба чл. 39. Закона о извршењу и обезбеђењу, Сл. гласник РС, бр. 106/15, 106/16 - Аутентично тумачење, 113/17 - Аутентично тумачење, 54/19, 9/20 - Аутентично тумачење, 10/23 - др. закон.

⁴¹ Правила која се односе на језик примењују се и у стечајном поступку, као поступку генералне егзекуције, пред привредним судом, као и у парничним поступцима који се воде поводом стечајног поступка пред привредним судом. Видети: Дукић Мијатовић, М., Козар, В., *Постулати корпоративног стечаја у Републици Србији*, Нови Сад, 2019.

⁴² Одредба чл. 164. Закона о ванпарничном поступку.

ванпарнични суд и јавни бележници предвиђена су посебна правила која се односе на ситуацију кад су странке у поступку лица која не чују.

5. Стручне услуге судског тумача знаковног језика у парничном поступку

5.1. Стални судски тумач знаковног језика у парничном поступку своје услуге пружа суду и лицима која не чују и њиховим заступницима и пуномоћницима. Физичка лица која не чују у парничном поступку могу да се јаве у улози странке, умешача и сведока као доказног средства.⁴³ Та лица имају право на услуге стручног судског тумача знаковног језика у усменој комуникацији која се одвија на усменој расправи пред судом. С обзиром на то да умешач као треће лице које у парничном поступку има процесни положај странке⁴⁴ све оно што се односи на усмену комуникацију странке односи се и на умешача.

5.2. Странка које не чује у парничном поступку има право: да активно користи знаковни језик на рочишту тако што ће на рочишту предузимати усмене парничне радње на знаковном језику, да се служи својим знаковним језиком током целог поступка без обзира на чињеницу што као пуномоћника има адвоката, да оно што је саопштила на знаковном језику буде преведено на службени језик суда да би се са њеним изјавама упознали суд и остала присутна лица на рочишту, да јој се путем знаковног језика пренесу усмене изјаве суда, парничног противника и осталих лица која присуствују рочишту и протоколишу записником, да јој се преведу на знаковни језик исправе које су прочитане и изведене као доказ да би јој обезбедио усмено превођење током расправе, да јој се преведу на знаковни језик искази сведока или судског вештака или изјаве стручног лица кога је ангажовала странка, да јој буду преведене процесне и мериторне одлуке суда које су донесене у току расправе и протоколисане записником, да буде на знаковном језику поучена о праву да усмени поступак прати посредством тумача за знаковни језик, да јој буде по службеној дужности обезбеђен бесплатни тумач знаковног језика.

5.3. Уколико је сведок лице које не чује, његово саслушање обавља се на знаковном језику посредством тумача знаковног језика који му преноси питања која му постављају суд, странке и њихови пуномоћници и који његов исказ преноси суду и странкама. У процесној литератури насталој у време важења југословенског ЗПП (1976) сматрало се да је искључива улога тумача знаковног

⁴³ Сведок може да се јави и у улози странке *ad hoc* кад суд одлучује о неком његовом праву или дужности.

⁴⁴ Детаљно: Станковић, Г., Боранијашевић, В., *нав. дело*, стр. 157.

језика да се споразуме са сведоком који је глув или нем кад сведок не може да се саслуша писменим путем.⁴⁵

5.4. Стручни стални судски тумач знаковног језика који у парничном поступку пружа стручне услуге је лице које располаже одређеним стручним знањем и које испуњава одређене услове⁴⁶ за тумача знаковног језика чију је испуњеност проверила посебна комисија коју је образовао министар надлежан за правосуђе, које је решењем министра надлежног за правосуђе постављено за судског тумача знаковног језика,⁴⁷ које је уписано у јавну евиденцију ових правосудних професија коју води Министарство правде⁴⁸ и које је, после именовања, положило заклетву пред председником вишег суда на чијем подручју има пребивалиште.⁴⁹ Постављени стални судски тумач знаковног језика има свој печат⁵⁰ чији је оверени отисак уз оверени својеручни потпис депонован у вишем суду.

5.5. Стални судски тумач знаковног језика у грађанском судском поступку има процесни положај службеног лица које суделује у поступку⁵¹ јер испуњава услове који су законом предвиђени за државне службенике и постављен је одлуком надлежног министара за обављање послова тумача знаковног језика.

⁴⁵ Видети: Познић, Б., *Коментар Закона о парничном поступку, Према тексту Закона из 1976. године са доцнијим изменама и допунама*, Београд, 2009, стр. 668.

⁴⁶ Тумач знакова слепих, глувих или немих лица може бити лице које има завршено најмање средње образовање у трајању од четири године – четврти степен, које испуњава законом утврђене услове за запослење као државни службеник (да је пунолетан држављанин Републике Србије, да му није престао радни однос у државном органу због теже повреде радне дужности из радног односа уколико је био или је у радном односу у државном органу, да није осуђиван на казну затвора од најмање шест месеци), и које испуњава одређене посебне услове: да познаје правну терминологију која се користи у службеном језику са кога се преводи на знаковни језик или на који се преводи и да има најмање пет година искуства на тумачењу знаковног језика.

⁴⁷ Решење о постављењу сталног судског тумача знаковног језика садржи лично име и презиме и одлуку о постављењу за сталног судског тумача знаковног језика. Ово решење се објављује у Сл. гласнику Републике Србије.

⁴⁸ Министарство води евиденцију о преводиоцима и сталним тумачима у електронском облику, која садржи, поред редног броја уписа, следеће податке: личне податке (презиме, име једног родитеља и име тумача знаковног језика), његово занимање, адресу и број телефона, број и датум решења о постављењу, знаковни језик за који је постављен, датум и место полагања заклетве, број и датум решења о разрешењу сталног тумача и напомену.

⁴⁹ Одредба чл. 7. Правилника о сталним судским тумачима (2010).

⁵⁰ Печат сталног судског тумача знаковног језика је округлог облика, пречника 38 мм и садржи његово име и презиме, ознаку: „судски тумач“ са назнаком знака који тумачи и место његовог пребивалишта.

⁵¹ Тумачи знаковног језика који у другим сферама друштвеног живота отклањају својим ангажовањем ограничење комуникативних способности лица која не чују немају положај службених лица.

Он спада у категорију службених лица која се ангажују само повремено због одређених потреба односно због посебних околности у поступку. Стручног тумача знаковног језика у парничном поступку одређује решењем судија у конкретном случају са евиденције сталних судских тумача без обзира на то да ли има пребивалиште на подручју парничног суда. Стручни тумач знаковног језика у парничном поступку, као службено лице, може бити искључен или изузет из истих разлога као и судија.⁵²

С обзиром на то да стручни тумач знаковног језика располаже стручним знањем којим суд не располаже, његова процесна улога је иста као и улога судског преводиоца.⁵³ Он представља специфичну врсту судског помоћног органа⁵⁴ који на усменој расправи омогућава њено одвијање отклањањем комуникационе баријере суда са странкама и сведоцима јер суд по правилу не располаже знањем знаковног језика, с тим што он, за разлику од судског вештака и стручног лица није доказно средство. Уколико судија евентуално познаје знаковни језик он не може преузети улогу тумача знаковног језика јер превођење мора да обави стални судски тумач знаковног језика.⁵⁵

5.6. Процесна улога лиценцираног судског тумача знаковног језика иста је као и улога судског преводиоца. Судски тумач знаковног језика представља специфичну врсту судског помагача који на усменој расправи омогућава њено одвијање отклањањем комуникационе баријере суда са странкама и сведоцима јер суд редовно не располаже знањем знаковног језика, с тим што он, за разлику од судског вештака и стручног лица кога је ангажовала странка⁵⁶ није доказно средство.

5.7. У домаћој процесној литератури сматрано је⁵⁷ да су тумачи знаковног језика, као и преводиоци, врста судских вештака који својим стручним

⁵² О искључењу и изузећу судије детаљно: Станковић, Г., Боранијашевић, В., *нав. дело*, стр. 74.

⁵³ Проф. Познић је својевремено сматрао да се у југословенском праву не прави разлика између преводиоца, који саставља писмене преводе, и тумача, који усмено преводи на расправи, као и да својство тумача има и лице које се споразумева са сведоком кад је овај глув или нем, а не може се писмено саслушати. Видети: Познић, Б., *нав. дело*, стр. 668.

⁵⁴ Станковић, Г., Рачић, Р., *Парнично процесно право*, треће измењено и допуњено издање, Бања Лука, 2017, стр. 84; Станковић, Г., Рачић, Р., *Грађанско процесно право*, прва свеска, *Парнично процесно право*, Подгорица, 2010, стр. 80; Станковић, Г., Боранијашевић, В., *нав. дело*, стр. 72.

⁵⁵ Видети и: Познић, Б., *нав. дело*, стр. 669; Трива, С., Белајец, В., Дика, М., *Грађанско парнично процесно право*, Загреб, 1986, стр. 439.

⁵⁶ Детаљно о стручном лицу: Станковић, Г., Дукић Мијатовић, М., *Експертске услуге стручног лица у парничном поступку*, Зборник радова: Садашњост и будућност услужног права, Крагујевац, 2022, стр. 443.

⁵⁷ Видети: Трива, С., Белајец, В., Дика, М., *нав. дело*, стр. 439; Познић, Б., Ракић Водинелић, В., *Грађанско процесно право*, седамнаесто издање, Београд, 2015, стр. 412; Јакшић, А., *Грађанско процесно право*, шесто издање, Београд, 2012, стр. 453; Станковић, Г., *Лексикон грађанског процесног права*, Београд, 2018, стр. 471.

преводиоачким знањем помажу суду у поступку да комуницира са учесницима у поступку који не познају службени језик суда или који се не могу споразумети са судом на говорном језику. Овакво схватање било је последица околности да су одредбе југословенског⁵⁸ и српског ЗПП⁵⁹ о тумачима и преводиоцима биле ситуирана у законским одредбама о вештацима и да је била прописана сходна примена одредаба које се односе на судске вештаке и на тумаче и преводиоце.

5.8. За разлику од судског вештака, који представља доказно средство, судски тумач знаковног језика упознаје суд и учеснике у поступку са садржином усмено предузете парничне радње или исказа сведока или вештака датих пред судом у току усмене расправе. Судски вештак у поступку подноси стручни налаз и мишљење о спорним правно релевантним чињеницама, док судски тумач знаковног језика преводи са знаковног језика на службени језик и обрнуто. Суд у процесу доказивања проверава и оцењује веродостојност мишљења судског вештака, док превод судског тумача не подлеже таквој оцени.⁶⁰ Суд је дужан да затражи од тумача знаковног језика објашњења која се тичу превода са знаковног језика која се односе на употребу стручних правних термина или уколико посумња у тачност превода.⁶¹

Треба приметити да суд ангажује вештака онда кад он не располаже неопходним стручним знањем. Међутим, судија који евентуално познаје знаковни језик не може преузети улогу тумача знаковног језика јер превођење мора да обави стални судски тумач знаковног језика.⁶²

5.9. Стручног тумача знаковног језика одређује парнични суд решењем за поједини случај када се са странком или сведоком не може да комуницира због њиховог чулног телесног оштећења у току усмене расправе.

5.10. Судског тумача знаковног језика у парничном поступку у конкретном случају одређује решењем судија са евиденције сталних судских тумача без обзира на то да ли он има пребивалиште на подручју парничног суда. Против решења парничног суда којим се одређује судски тумач знаковног језика није дозвољена жалба.

Судски тумач знаковног језика позива се на рочиште за усмену расправу. Он је дужан да се пред судом идентификује и да пружи доказ да је овлашћени стални судски тумач за знаковни језик. Овлашћење сталног судског тумача знаковног језика суд утврђује или увидом у решење о његовом постављењу за сталног судског тумача знаковног језика које је донео надлежни министар или

⁵⁸ Одредба чл. 263. ЗПП (1976).

⁵⁹ Видети одредбу чл. 261. ЗПП (2004) и одредбу чл. 275. ЗПП (2011).

⁶⁰ О томе и Познић, Б., *нав. дело*, стр. 669.

⁶¹ *Исто*.

⁶² Видети и Познић, Б., *нав. дело*, стр. 669; Трива, С., Белајец, В., Дика, М., *нав. дело*, стр. 439.

увидом у јавну електронску евиденцију сталних судских тумача знаковног језика коју води Министарство правде.

У записник са усмене расправе уносе се лични идентификациони и службени подаци судског тумача знаковног језика и његов однос са странкама због евентуалног искључења или изузећа.

Судски тумач има право и дужност да присуствује усменој расправи на којој пружа своје стручне услуге. Он има право да присуствује расправи и кад је јавност искључена, било по закону или по одлуци суда, јер има статус службеног лица.

5.11. Судски тумач може да пружа стручне услуге у току првостепене или другостепене усмене расправе на рочишту, као и на рочишту које се одржава у поступку за понављање поступка. Он на рочишту преводи са знаковног језика на службени језик суда усмене говоре странака, суда, парничног противника, заступника странака или судских преводаца, изјаве лица која присуствују рочишту као сведоци, судски вештаци или стручна лица, преводи на знаковни језик исправе које су прочитане и изведене као доказ, преводи на знаковни језик исказе сведока и изјаве судског вештака или стручног лица, преводи на знаковни језик донете одлуке суда о управљању поступком или саопштене и објављене мериторне одлуке.

5.12. Судски тумач знаковног језика позива се на рочиште за усмену расправу. Он је дужан да се пред судом идентификује и да пружи доказ да је овлашћени стални судски тумач за знаковни језик. Овлашћење сталног судског тумача знаковног језика суд утврђује или увидом у решење о његовом постављењу за сталног судског тумача знаковног језика које је донео надлежни министар или увидом у јавну електронску евиденцију сталних судских тумача знаковног језика коју води Министарство правде.

У записник са усмене расправе уносе се лични идентификациони и службени подаци судског тумача знаковног језика и његов однос са странкама због евентуалног искључења или изузећа.

Стални судски тумач знаковног језика потписује записник који је састављен на усменој расправи на којој је он преводио странци усмени поступак, исправе које су на рочишту употребљене као доказ и извођење доказа сведочењем и вештачењем. Поред потписа, он на записник ставља и отисак свог печата.

5.13. Судски тумач знаковног језика као странка *ad hoc*⁶³ има право на накнаду за своје ангажовање у пружању услуге која му припада према одредбама Правилника. Висина накнаде на име трошкова одређује се у висини стварних трошкова које је судски тумач знаковног језика имао у поступку у које може да се укључе и трошкови превоза, преноћишта и исхране и изгубљене зараде.

⁶³ Видети: Станковић, Г., *Грађанско процесно право*, прва свеска, *Парнично процесно право*, осмо издање, Ниш, 2010, стр. 125; Станковић, Г., *Грађанско процесно право*, прва свеска, *Парнично процесно право*, девето издање, Београд, 2013.

Накнада пада на терет трошкова суда јер је он службено лице а странке имају уставно право на бесплатно превођење на знаковни језик.

5.14. Ако је суд, супротно одредбама закона, пропустио: да странку поучи о њеном праву да се у поступку служи својим знаковним језиком, да у записник унесе констатацију да је странку упозорио на њена права у односу на знаковни језик, да унесе у записник њену изјаву о томе да ће употребљавати знаковни језик у поступку посредством сталног судског тумача за знаковни језик, ако је ускратио право глуве странке да у поступку употребљава свој језик или да прати ток поступка на знаковном језику, странка има право да се жали због повреде поступка која има битни значај. Кад се ова повреда истиче као жалбени разлог, другостепени суд је дужан да укине побијану одлуку не упуштајући се у то да ли је ова повреда поступка могла да утиче на законитост побијане одлуке.

6. Стручне услуге судског тумача знаковног језика у ванпарничном поступку

6.1. Стални судски тумач за знаковни језик кога је одредио ванпарнични суд решењем дужан је да у ванпарничном поступку у току усмене расправе пружа стручне услуге странкама и сведоцима. У том погледу он пружа стручне услуге на исти начин као што то чини у парничном поступку у складу са законом и одредбама правилника.

6.2. Посебна правила прописана су кад је учесник у поступку за састављање исправе лице које не чује.⁶⁴ У припремној фази за састављање исправе ванпарнични суд је дужан да најпре утврди идентитет судског тумача за знаковни језик, његове квалификације и овлашћење за тумачење знаковног језика. Идентитет се утврђује увидом у личну карту, путну исправу или у неки други службени документ с фотографијом.⁶⁵ Квалификације судског тумача за знаковни језик и његово овлашћење за тумачење знаковног језика лица која не чују суд утврђује увидом у решење о постављењу за судског тумача⁶⁶ или увидом у јавну евиденцију коју води Министарство правде. Суд ће потом одредити судског тумача за знаковни језик решењем.

Судски тумач за знаковни језик учествује у поступку за састављање исправе најпре у самом поступку за састављање исправе тако што преноси изјаву воље учесника који не чује и сва објашњења и поуке суда. Кад је она

⁶⁴ Детаљно: Станковић, Г., Трговчевић Прокић, М., *Коментар Закона о ванпарничном поступку*, треће допуњено и измењено издање, Београд, 2022, стр. 827.

⁶⁵ Суд је дужан дужан да у записник и исправу унесе напомену да је идентитет тумача утврђен увидом у службени документ одређене врсте (лична карта, путна исправа, возачка дозвола и сл) и да наведе потпуне податке о издаваоцу исправе, датуму издавања и серијском броју службеног документа.

⁶⁶ Суд је дужан да копију овог решења приложи спису.

састављена по казивању учесника, улога судског тумача за знаковни језик је посебно значајна у фази рекогниције састављене исправе. У ЗВП (1982) предвиђене су радње које тумач предузима у поступку. Пошто је тумач учеснику верно пренео садржину исправе и сва објашњења и поуке суда у току поступка и суду пренео и саопштио изјаву учесника са смањеним чулним способностима да одобрава садржину исправе, тумач је дужан да својим потписом и печатом то гарантује у записнику.

6.3. Тумач знаковног језика у ванпарничном поступку има право на награду и накнаду које се исплаћују из средстава суда с обзиром на то да странке имају право на бесплатно превођење кад услугу пружа судски тумач знаковног језика као стручно лице.⁶⁷

7. Стручне услуге судског тумача знаковног језика у поступку извршења и обезбеђења

7.1. Закон о извршењу и обезбеђењу (2015) не садржи одредбе које се односе на језик и писмо у поступку те у том погледу важе правила парничног поступка која се сходно примењују у овим поступцима правне заштите. Суд је дужан да приликом предузимања процесних радњи користи језик и писмо који су у службеној употреби, а странке и други учесници у поступку имају право да се служе својим језиком и писмом. Из тога произлази и право странака у поступку извршења и обезбеђења да користе знаковни језик као свој природни језик и да им буду пружене стручне услуге превођења знаковног језика.

7.2. У поступку извршења и обезбеђења тумач знаковног језика пружа услуге превођења суду, странкама и учесницима кад је поступак усмен.

У одредбама ЗИО предвиђен је и операционализован принцип усмености, као неопходан процесни принцип поред доминантног принципа писмености, јер усменост треба да омогући суду или јавном извршитељу непосредну комуникацију са странкама и другим учесницима у поступку да би се у одређеним процесним ситуацијама остварио принцип правичног поступања и права на приступ суду, али и расправљање и формирање подлоге за одлучивање, као што је то случај када се ради о одређивању привремених мера обезбеђења или о спровођењу извршења решења о извршењу које се тиче породичних односа.

Усменост у овом поступку правне заштите⁶⁸ манифестује се као информативно саслушање странке изван рочишта,⁶⁹ изјашњење странке о

⁶⁷ У јавнобележничком поступку за састављање јавнобележничке исправе лица која не чују, као лица са инвалидитетом, према Јавнобележничкој тарифи не плаћају пуну цену јавнобележничке услуге већ 50% од њеног износа.

⁶⁸ Детаљно: Станковић, Г., Палачковић, Д., Трешњев, А., *Коментар Закона о извршењу и обезбеђењу*, треће допуњено и измењено издање, Београд, 2022, стр. 110.

предлогу⁷⁰ и на рочишту кад је његово одржавање предвиђено законом.⁷¹ Поред тога, у поступку спровођења извршења, приликом пописивања непокретности која је у ванкњижној својини извршног дужника, пописивање се врши на састанку за попис на коме, поред странака и јавног извршитеља учествују и друга лица чије се непокретности граниче с непокретношћу извршног дужника, да би се утврдила својина извршног дужника на непокретности.

7.3. Судски тумач знаковног језика и у поступку извршења и обезбеђења има процесни положај службеног лица.

У поступку спровођења извршења које је у стварној надлежности јавног извршитеља судског тумача знаковног језика који је уписан у службену евиденцију Министарства правде, као јавни регистар, одређује јавни извршитељ закључком.

⁶⁹ Информативно саслушање странке или учесника, за разлику од парничног поступка, одвија се искључиво ван рочишта. До информативног саслушања странке долази на иницијативу суда или јавног извршитеља кад је потребно да се разјасне неке битне чињенице. Оно има за циљ да омогући суду или јавном извршитељу да разјасни поједина питања која су од значаја за поступак.

⁷⁰ Основно је правило да се странке изјашњавају у поднесцима како у погледу радњи суда и јавног извршитеља, тако и у погледу радњи друге странке. Иако је основни принцип поступка писменост, могуће је да изјашњење о неком предлогу који је поднела друга странка има усмени облик иако се не одржава рочиште. Законом је предвиђено да до изјашњавања о поједином предлогу друге странке ван рочишта долази само кад је то законом предвиђено. Суд или јавни извршитељ може да упути позив странци да се изјасни о предлогу друге странке ван рочишта кад сматра да је такав начин целисходнији и ефикаснији од изјашњавања поднеском.

⁷¹ У поступку извршења, рочиште за усмену расправу се изузетно одржава и то само када је законом одређено или кад суд сматра да је одржавање рочишта целисходно. Законом је изричито предвиђено када рочиште може да се одржи и то само у поступку спровођења извршења када се ради о одлукама у вези с породичним односима, тако да је у питању факултативно одржавање рочишта уколико је његово одржавање потребно по оцени судије који спроводи поступак извршења. У наставку поступка извршења основу веродостојне исправе рочиште се одржава кад се по приговору извршног дужника води мандатни поступак. Принцип усмености и одржавање рочишта карактеристично је за поједине поступке обезбеђења. У појединим поступцима обезбеђења рочиште је обавезно, док је у другим факултативно. Законом је изричито предвиђено да се рочиште одржава у поступку обезбеђења ради заснивања заложног права на непокретности и покретним стварима по споразуму странака јер, по природи ствари, судско поравнање не може да настане и суд не може да га засведочи уколико се странке на рочишту пред судом не споразумеју. Факултативно одржавање рочишта могућно је и у поступку обезбеђења ради одређивања привремене мере.

8. Закључно разматрање

8.1. Због улоге судског тумача знаковног језика као службеног лица у грађанском судском поступку Стратегија реформе правосуђа 2020/2025 предвиђа даљи развој правосудног система у коме треба да се на свеобухватан и организован начин спроводи стручно усавршавање носилаца правосудних функција, обука судијских и тужилачких помоћника и приправника, запослених у правосуђу као и представника адвокатуре, већ и других правосудних професија (јавни бележници, јавни извршитељи) као и медијатора, вештака и судских тумача. Овим стратешким документом предвиђено је и унапређење рада судских тумача и преводилаца јер је Националном старатегијом реформе правосуђа 2013-2018 било предвиђено унапређење стручности и обука ових нових правосудних професија.

8.2. С обзиром на то да је у току важења ЗПП (2011) промењен другим законом процесни положај тумача знаковног језика који као службено лице учествује у поступку било би потребно да се приликом предстојећег новелирања овог закона уреди његова процесна улога и да се ревидира законска одредба по којој он представља специфичног вештака.

*Gordana Stanković, Ph.D., Full-time Professor
Faculty of Law, University of Niš*

*Marijana Đukić Mijatović, Ph.D., Associate professor
Faculty of Technical Sciences, University of Novi Sad*

THE RIGHT TO USE THE SERVICES OF A SIGN LANGUAGE INTERPRETER IN CIVIL COURT PROCEEDINGS

Summary

The paper presents and analyzes the rights of persons who has very little or no functional hearing in public life and in civil court proceedings and their right to use their natural, sign language in the procedure for providing legal protection and to use the services of a court interpreter for sign language. A licensed court interpreter for sign language, who has the status of an official in the proceedings, by providing translation services by translating from sign language to spoken official language in oral proceedings and vice versa, removes communication barriers for the court, parties and other participants in the proceedings during the oral hearing. The content of the service provided by a court interpreter for sign language depends on the type of

procedure for providing legal protection and the procedural action undertaken in a specific civil court proceeding.

Key words: *right to language, sign language, sign language court interpreter, right to sign language interpreter service.*

Литература

- Вујаклија, М., *Лексикон страних речи и израза*, Београд, 1966.
- Дика, М., *Опће уређење употребе језика и писма у парничном поступку*, Зборник Правног факултета у Загребу, бр. 1-2/08
- Дукић Мијатовић, М., Козар, В., *Постулати корпоративног стечаја у Републици Србији*, Нови Сад, 2019.
- Ђурђевић, Д., *Јавнобележничка делатност*, Београд, 2014.
- Игњатовић, М., *Римско право*, Ниш, 2022.
- Исаковић, Љ., Ковачевић, Т, Срзић, М. – *Sign Languages – Then and Now*, Зборник радова Филозофског факултета у Приштини, бр. 4/2020.
- Јакшић, А., *Грађанско процесно право*, шесто издање, Београд, 2012
- Обрадовић, В. В., *Специфичности културе глувих и наглувих особа у Србији*, докторска дисертација, Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију Универзитета у Београду, 2016.
- Платон, *Кратил*, <https://classics.nsu.ru/bibliotheca/plato01/krati.htm>
- Познић, Б., *Коментар Закона о парничном поступку, Према тексту Закона из 1976. године са доцнијим изменама и допунама*, Београд, 2009.
- Познић, Б., Ракић Водинелић, В., *Грађанско процесно право*, седамнаесто издање, Београд, 2015.
- Спасић, С., Шаркић, Н., Сибиновић, Ђ., *Правосудне професије*, Београд, 2011.
- Станковић, Г., *Грађанско процесно право*, прва свеска, *Парнично процесно право*, осмо издање, Ниш, 2010.
- Станковић, Г., *Грађанско процесно право*, прва свеска, *Парнично процесно право*, девето издање, Београд, 2013.
- Станковић, Г., *Лексикон грађанског процесног права*, Београд, 2018
- Станковић, Г., Боранијашевић, В., *Грађанско процесно право*, Београд, 2023.
- Станковић, Г., Дукић Мијатовић, М., *Експертске услуге стручног лица у парничном поступку*, Зборник радова: Садашњост и будућност услужног права, Крагујевац, 2022.
- Станковић, Г., Трговчевић Прокић, М., *Коментар Закона о ванпарничном поступку*, треће допуњено и измењено издање, Београд, 2022.
- Станковић, Г., Палачковић, Д., Трешњев, А., *Коментар Закона о извршењу и обезбеђењу*, треће допуњено и измењено издање, Београд, 2022.
- Станковић, Г., Рачић, Р., *Парнично процесно право*, треће измењено и допуњено издање, Бања Лука, 2017.

Станковић, Г., Рачић, Р., *Грађанско процесно право*, прва свеска, *Парнично процесно право*, Подгорица, 2010

Трива, С., Белајец, В., Дика, М., *Грађанско парнично процесно право*, Загреб, 1986.

Правни извори

Устав Републике Србије, Сл. гласник РС, бр. 98/06, 115/21 (Амандмани I-XXIX), 16/22.

Стратегија реформе правосудју 2020-2025, Сл. гласник РС, бр. 101/20, 18/22.

Правилник о сталним судским тумачима, Сл. гласник РС, бр. 35/10, 80/16, 7/17.

Закон о потврђивању Европске конвенције за заштиту људских права и слобода (Сл. лист СЦГ, бр. 9/23, 5/05 и 7/05 – испр. и Сл. гласник РС – Међународни уговори, бр. 12/10 и 10/15).

Закон о uporabi slovenskega znakovnega jezika, Uradni list RS, бр. 96/02.

Законот за употреба на знаковниот јазик, Службен весник, бр. 105/09.

Закон о хрватском знаковном језику и осталим суставима комуникације глухих и глухослијепих особа у Републици Хрватској, Народне новине, бр. 82/15.

Закон о употреби знаковног језика Републике Српске, Сл. гласник Републике Српске, бр. 62/18.

Закон о употреби знаковног језика, Сл. гласник РС, бр. 38/15.

Закон о потврђивању Конвенције о правима лица са инвалидитетом, Сл. гласник РС, бр. 42/09.

Закон о парничном поступку, Сл. гласник РС, бр. 72/11, 49/13 – УС, 74/13 – УС, 55/14, 87/18, 18/20, 10/23 – др. закон.

Закон о ванпарничном поступку, Сл. гласник СРС, бр. 25/82, 48/88, и Сл. гласник РС, бр. 46/95 - др. закон, 18/05 - др. закон, 85/12, 45/13 - др. закон, 55/14, 6/15, 106/15 - др. закон, 14/22.

Закон о извршењу и обезбеђењу, Сл. гласник РС, бр. 106/15, 106/16 - Аутентично тумачење, 113/17 - Аутентично тумачење, 54/19, 9/20 - Аутентично тумачење, 10/23 - др. закон

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

338.46:34(082)

**МЕЂУНАРОДНИ научни скуп Правна регулатива услуга у
националним законодавствима и праву Европске Уније (19 ; 2023 ;
Крагујевац)**

Правна регулатива услуга у националним законодавствима и праву
Европске Уније : [зборник реферата по позиву са Међународног научног
скупа одржаног 19. и 20. маја 2023. године, на Правном факултету у
Крагујевцу у организацији Института за правне и друштвене науке
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу] / уредник Драган Вујисић.
- Крагујевац : Правни факултет Универзитета, Институт за правне и
друштвене науке, 2023 (Краљево : Kvark). - XIV, 1164 стр. ; 25 cm

На кор.: XIX мајско саветовање. - Тираж 100. - Напомене и библиографске
референце уз текст. - Библиографија уз сваки рад. - Summaries.

ISBN 978-86-7623-121-8

1. Вујисић, Драган, 1962- [уредник]

а) Услужне делатности -- Правни аспект -- Зборници

COBISS.SR-ID 115762185